

fan Björcks klassiska ”Heidenstam och sekelskiftets Sverige” från 1946. Danielsons och Ramstens skrift om nationalsången skulle bli en grundsten i ett önskvärt forskningsprojekt som kunde heta ”Svenskhet i musiken”. Någon som tänker ta itu med det?

Jag hade fel om det nuvarande ointresset för nationalsången. Artisten Thomas di Leva uppmanade nyligen andra musiker som Björn & Benny, Laleh och Robyn att skriva en ny nationalsång som ”handlar om de goda värden Sverige ska stå för och aldrig kan komma att kapas av rasister” (*Aftonbladet* 25/10 2013) och har själv skrivit ett förslag i videon ”Drömmen om Sverige”. I Schweiz utlyses en tävling om ny nationalsång den 1 januari 2014 eftersom den nuvarande, som är en psalm, anses ha för starka religiösa anknytningar.

Henrik Karlsson, Uppsala

Magnus Berg: *JA Wadman. Hans liv, hans skaldekonst och Göteborg 1814–1837*. A-Script Förlag, Göteborg 2013. 141 s., ill. ISBN 978-91-87171-06-2.

År 1869 avtäcktes bysten av diktaren Johan Anders (J A) Wadman i det Göteborg som han verkade i under perioden 1814–37. Bysten av Wadman var den första i sitt slag i staden näst efter stadens grundare, Gustav II Adolf. Vem var då denne Wadman? Svaret ges i Magnus Bergs arbete *JA Wadman. Hans liv, hans skaldekonst och Göteborg 1814–1837*.

Först och främst skall noteras att Bergs arbete skall fungera som en introduktion av diktaren Wadman och hans liv och verk, ibland kallad ”Göteborgs Bellman”. Berg har varit mån om att ge en aptitlig skildring rikt illustrerad och med ett gott antal exempel på Wadmans diktning. De läsare som överhuvudtaget känner till Wadman eller är bekanta med hans diktning är nog i dag relativt få, i varje fall utanför Göteborgsregionen. Bergs uppdrag består i detta fall att såväl introducera läsaren om Wadman och hans verk, men även ge en ordentlig inblick i den göteborgska miljö som var diktarens under ett par decennier i början av 1800-talet. Berg får fungera som en ciceron till denna relativt okända värld, och han lyckas väl i sitt uppsåt.

Dock kan läsaren ha anledning att bli något bekymrad när författaren redan i sitt förord garderar sig mot några tänkbara invändningar. Den akademiske läsaren riskerar att bli frustrerad över den något uppslupna

tonen i arbetet, samtidigt som referenser och formalia i övrigt i princip lyser med sin frånvaro. Berg vill dock försäkra läsaren att alla fakta är förankrade i den listade litteraturen och att hans skrivsätt kompenserar utelämnandet av fotnoter. Möjligen kan det vara så att den akademiskt intresserade läsaren hellre tar del av Johan Stenströms *Bellman levde på 1800-talet* (2009), Christina Mattsons *Från Helan till lilla Manasse. Den svenska snapsvisans historia* (2002) eller Hanna Enefalks artikel ”En gustaviansk brygd. Dryckesvanor och genus i svenska högreståndskretsar 1772–1809” i *Historisk tidskrift* (2011:4) som Berg hänvisar till i sitt förord. Berg garderar sig även för att den icke-akademiske läsaren möjligen kan uppfatta författarens språk som krångligt eller besvärligt och att detaljrikedomen i skildringen kan störa läsningen. Lustigt nog sätter författaren fingret på populärhistorikernas dilemma, att både sträva efter akademisk stringens och icke-specialistens önskan om språklig schwung och berättarglädje.

Kritikern i mig har dock inga större invändningar mot framställningssättet eller frånvaron av fotnoter, då arbetet främst skall tjäna den icke insatte läsarens behov av kunskap om Wadman eller 1810–20- och 30-talens Göteborg. Besvärligare blir det emellertid när författaren skall försöka besvara frågan hur vi skall förstå Wadman, hur vi skall värdera hans diktargärning. Möjligen beror det inte på författaren utan snarare på Wadman själv.

Men låt oss först och främst kort karaktärisera JA Wadman. Han föddes 1777 på Drottningkärr utanför Karlskrona som son till predikanten och sedermera kyrkoheden Nils Adolf Wadman och modern Hedvig Sophia. Vid femton års ålder började han studera i Lund (fem terminer) och sedan i Åbo i tre år. Efter studierna vistades han vid häradskrifvarekontor och även som informator i Sverige och Finland. Wadman tog så småningom en filosofie magister, men tydligen oklart i vad. Han hade även visst intresse för naturvetenskapliga studier och för mekanik och uppfinningar. Berg tillskriver Wadmans vän, läkarstuderanden Carl Fredrik Weltsin från lundatiden, en stor betydelse liksom en Tysklandsresa som Wadman skall ha gjort tillsammans med brodern 1804 eller 1805. Då utlandsresorna så småningom blev ett pekuniärt bekymmer lärde sig Wadman dock silhuettklippningskonsten, vilken kom att inbringa en del inkomster. Han förtjänade sitt levebröd som informator och skrivare, bl.a. i Karlskoga och Stockholm. Så småningom anlände

han till Göteborg 1814, där han kom att sysselsätta sig med olika yrken, bl.a. som informator och hästutfodrare. Först 1827 publicerade han sin första bok, *Rakknivens bruk, vård och iståndsättande. Handbok för Mogne och blifvande Män*. Detta verk kom att efterföljas av *J.A. Wadmans samlingar. Lek och alfvar* (1830) och *J.A. Wadmans sednare samlingar. Lek och alfvar* (1835).

Anekdoterna kring Wadman är flerfaldiga, och han skall ha varit sällskapligt uppsluppen och – utfattig. Härav jämförelserna med Bellman. Berg vill dock helst frånskriva jämförelser med Bellman, då Wadman inte nådde upp till den förres diktarkonst eller sociala karaktäristiker. Inte heller diktade han först och främst om Göteborg såsom Bellman gjorde om Stockholm. Wadman var mer nationellt högstämmd i enlighet med den samtida romantiska andan, där han värnade den uråldriga monarkin och äldre värderingar som riskerade att tappa mark i den pågående moderniseringen av det svenska samhället. Vilka värderingar som Wadman skall ha ansetts hotade framgår dock inte riktigt hos Berg, inte heller vilken typ av modernisering som han skall ha ogillat. Industrialismen var fortfarande i sin linda, och några allvarliga försök till konstitutionella förändringar syntes knappast till vad gäller t.ex. riksdagens sammansättning, även om det kungliga enväldets tid var förbi.

Inte heller strävade Wadman efter att skildra den fattigaste delen av befolkningen, bortsett från de s.k. nymferna (glädjeflickor). Snarare var det borgarklassens kvinnor som var föremålet för hans diktarkonst, vilket snarare förstärker intrycket av Wadman som en romantiker än som en socialrealistisk skildrare. Förvisso är flera av hans dikter både uppslupna, retsamma och komiska, men något socialt patos värd namnet tycks inte Wadman vara i stånd till. Inlevelsen och empatin saknas i hans diktning, även om den har andra förtjänster.

Vad som framstår som mest förtjänstfullt i Magnus Bergs arbete är nog de inledande sidorna om det tidiga 1800-talets Göteborg, fångad genom den geografiska och sociala utvecklingen, de olika stadsdelarnas karaktäristik, stadens sociala sammansättning och de olika samhällsklassernas levnadsförhållanden eller nymfernas villkor. Vad som även framstår som en hedervärd insats är den rikliga publiceringen av Wadmans dikter, vilket i och för sig nog är nödvändigt med tanke på hans relativt perifera roll i den svenska litteraturhistorien.

Många läsare av Bergs arbete ställer sig nog ändå frågan hur vi skall värdera Wadman och hans diktarkonst. Någon subtil diktare i Bellmans klass var han uppenbarligen inte, dessutom kom Wadman att verka något senare än Bellman, under romantiken. Han var inte heller någon Göteborgsskildrare i första hand, snarare en skildrare av det svunna fosterlandet. Även om Wadman fått en byst upprest eller gatunamn döpta efter sig kvarstår dock problematiken kring vilken betydelse han haft som diktare, eller varför eftervärlden egentligen behöver ett arbete om denne bohém. Men kanske svaret står att finna i den mystik som Wadman lämnat efter sig, eller inte lämnat efter sig, då källorna kring honom i inte så liten utsträckning är just av anekdotisk karaktär.

Henrik Brissman, Lund

Hantverkslaboratorium. Eva Löfgren (red.). Hantverkslaboratoriet, Mariestad 2011. 283 s., ill. ISBN 978-91-97938-20-4.

Det är hantverkets status och betydelse, främst inom byggande, som står i fokus i antologin *Hantverkslaboratorium*. Hantverkslaboratoriet är ett nationellt centrum för kulturmiljövårdens hantverk och bedriver både utbildning och forskning om hantverk. I uppdraget ligger också att dokumentera och säkra hotade hantverkskunskaper. Ett annat viktigt syfte är att bistå kulturmiljösektorn med kunskap om hantverk. Centrumbildningen hör till Göteborgs universitet, men även Riksantikvarieämbetet har bidragit till utvecklingen av verksamheten som i väsentliga delar är förlagd till Mariestad. I antologin *Hantverkslaboratorium* presenteras verksamhet och projekt som har koppling till Hantverkslaboratoriet. Antologins primära mål kan därmed sägas vara en presentation av centrumet.

Verksamheten på Hantverkslaboratoriet fyller säkerligen en viktig funktion i samhället. Det går inte att förneka att hantverk fortfarande är av betydelse, även om vi nu sägs leva i den digitala eran, ungefär 200 år efter den industriella revolutionen. Händernas arbete omfattar en enorm del av mänskligt skapande, men det är framförallt hantverk inom byggande som står i fokus på Hantverkslaboratoriet. Detta avspeglas tydligt i antologin, vars 21 kapitel alla är intressanta med olika infallsvinklar på hantverk, kulturmiljövård och forskningen kring dessa teman. En avsikt med boken är att visa på det värde och den angelägenhet